

IMPORTANȚA DEMERSULUI DE MĂSURARE A IMPACTULUI SOCIAL ȘI ECONOMIC AL VOLUNTARIATULUI ÎN ROMÂNIA

Document de Poziție

Federația VOLUM este o organizație neguvernamentală cu rol de asociație umbrelă în domeniul voluntariatului, cu reprezentare la nivel național – peste 85 de organizații membre care gestionează aproximativ 22.000 de voluntari. *Misiunea Federației VOLUM* este facilitarea dialogului și acțiunii comune a tuturor factorilor interesați de mișcarea de voluntariat în vederea dezvoltării sustenabile a voluntariatului în România. *Viziunea Federației VOLUM* este o societate românească în care voluntariatul este o mișcare acceptată, susținută și recunoscută pentru contribuția sa la coeziunea, incluziunea și solidaritatea socială și la respectul pentru oameni și mediu, pe baza asumării la nivel individual și instituțional a responsabilității sociale manifestate prin voluntariat.

Importanța Demersului de Măsurare a Impactului Social și Economic al Voluntariatului în România

Document de Poziție

Sumar executiv

Prin intermediul acestui document de poziție Federația VOLUM își dorește să atragă atenția asupra și să sublinieze importanța unui demers de măsurare a impactului social și economic al voluntariatului în România și alinierea unui cadru european în care voluntariatul reprezintă o valoare asumată de societate, atât la nivel social cât și instituțional. Instituțiile europene recunosc voluntariatul ca o resursă pentru societate, datorită valențelor sale de creator de capital uman social și generator de valoare adăugată, instituțiile europene recunosc în mod explicit contribuția pe care sectorul de voluntariat o aduce în multiple sfere sociale, pornind de la cetățenia activă, creșterea gradului de angajabilitate, crearea de competențe și abilități, cooperarea internațională și până la dezvoltarea serviciilor sociale și ajutorul umanitar. Odată cu Legea Voluntariatului nr. 78/2014 Federația VOLUM și-a asumat agregarea de actori și resurse importante în vederea dezvoltării unei infrastructuri favorabile pentru voluntariat, în România. În cadrul acestui angajament este inclus atât demersul inovativ de creare și implementare a unui sistem de cuantificare a impactului și efectelor voluntariatului cât și un demers de permanentă dezvoltare și adaptare de instrumente de suport în aplicarea legii voluntariatului și de suport în desfășurarea de activități de voluntariat sustenabile de către organizațiile din toată țara.

Context

Instituțiile europene recunosc voluntariatul ca o resursă pentru societate, datorită valențelor sale de creator de capital uman social și generator de valoare adăugată, așa cum reiese din două documente europene recente: *Comunicarea Comisiei Europene către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor privind politicile UE și voluntariatul: recunoașterea și promovarea activităților de voluntariat transfrontaliere în UE* (COMM(2011)568 final din 20/09/2011)¹ și Concluziile Consiliului Uniunii Europene cu privire la rolul activităților de voluntariat în politica socială (adoptate la

¹ http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1349_en.pdf

Luxemburg in 03/10/2011)². Prin intermediul acestor comunicări, instituțiile europene recunosc în mod explicit contribuția pe care sectorul de voluntariat o aduce în multiple sfere sociale, pornind de la cetățenia activă, creșterea gradului de angajabilitate, crearea de competențe și abilități, cooperarea internațională și până la dezvoltarea serviciilor sociale și ajutorul umanitar.

La nivel european, conform comunicării EYV 2011 Alliance - "Policy Agenda for Volunteering in Europe" ³ dezvoltarea mișcării de voluntariat necesită o infrastructură favorabilă care să includă: mecanisme de suport pentru voluntari și pentru organizatorii activităților de voluntariat, precum: accesul la mijloace de finanțare adecvate, capacitate pentru organizațiile care derulează programe de voluntariat; **politici publice coerente care să reducă barierele în organizarea și desfășurarea activităților de voluntariat, sisteme de analiză și colectare de date privind impactul și valoarea economică și socială a voluntariatului**, precum și sisteme de măsurare și recunoaștere a competențelor dobândite prin voluntariat. Aparent implicarea cetățenilor români în activități de voluntariat rămâne foarte redusă comparativ cu cetățenii altor state europene. Datele prezentate de Eurobarometrul 75.2 „Voluntariat și solidaritate intergenerațională”⁴ arată că, în 2011, doar 14% dintre români s-au implicat în acțiuni de voluntariat, în timp ce cetățenii altor state precum Olanda sau Norvegia au un procent de implicare de la 57% până la 80%. Mai mult decât atât, se observă o descreștere privind implicarea românilor în activități de voluntariat în 2011 față de anul precedent (2010) cu un procent important de 6%. Conform Eurobarometrului 73 din noiembrie 2010⁵, 20% din cetățenii români se implicau în activități de voluntariat la nivelul anului 2010. Însă lipsa unor valori, a măsurării constante și a raportării organizațiilor gazdă pot fi cauze ale unui procentaj scăzut, chiar dacă la firul ierbii și în mediul online activitatea este foarte intensă și cererea din partea celor care se implică este destul de ridicată datorită circulației informației îndeosebi în mediul online și chiar în mass-media.

Așa cum reiese și din comunicarea Federației VOLUM – “De ce este VOLUNTARIATUL o RESURSĂ pentru AGENDA EUROPA 2020 și ce poate face România pentru a o utiliza (mai eficient” – 2011, Comisia Europeană și Consiliul Uniunii Europene, prin documentele mai sus menționate, atrag atenția asupra principalelor bariere care limitează potențialul voluntariatului. Se observă astfel:

² http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/124863.pdf

³ <http://tinyurl.com/a4stoaa>

⁴ <http://tinyurl.com/k33xn12>

⁵ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_vol2_en.pdf

- Absența unor strategii naționale pentru voluntariat care să abordeze probleme precum dezvoltarea infrastructurii pentru voluntariat
- Accesul limitat la și înțelegerea limitată a informațiilor despre activități de voluntariat, **valoarea lor, posibilitățile de implicare și importanța lor pentru individ și societate;**
- Valorizarea insuficientă sau chiar subaprecierea activităților de voluntariat, reflectată pe de o parte în absența sistemelor funcționale de recunoaștere a competențelor dobândite prin voluntariat, pe de altă parte în **acoperirea insuficientă a voluntariatului în mass-media pentru a duce mesajul către publicul larg;**
- **Insuficiența datelor statistice valide și constante**, care să permită urmărirea evoluției voluntariatului în timp și informarea factorilor de decizie în vederea unei reflectări corespunzătoare a voluntariatului în politicile publice.

În cadrul comunicării *"Policy Agenda for Volunteering in Europe"* se accentuează importanța ca fiecare stat membru al Uniunii Europene să își asume pe agenda publică o componentă de dezvoltare a unui sistem de cuantificare a valorii economice și sociale a voluntariatului și a impactului acestuia în societate.

Începând cu anul 2014, aprobarea noii Legi a Voluntariatului nr. 78/2014 dezvoltă premisele unui trend ascendent în recunoașterea competențelor dobândite prin voluntariat prin acordarea de certificate naționale de voluntariat (care au fost în proces de pilotare 7 luni, cu 125 de organizații), în delimitarea clară a activității de voluntariat printr-un contract obligatoriu între organizația gazdă și voluntar și prin însoțirea acestui contract de către documente obligatorii: fișa de voluntar, echivalentul fișei de post pentru angajați și fișa de siguranță și protecție, pe modelul promovat de Legea Securității și Sănătății în Muncă (SSM). Se ajunge astfel la discuția mai concentrată despre crearea unui sistem de cuantificare a valorii economice și sociale a voluntariatului, creșterea capacității organizațiilor care implică voluntari pentru a putea demonstra impactul programelor de voluntariat derulate.

În acest context, Federația VOLUM a demarat un proces unic în România, un proces de creare a unui sistem de măsurare a impactului social și economic pe care voluntariatul îl are în România și dezvoltarea unui ghid de suport pentru ca organizațiile din toată țara să poată măsura impactul și efectele voluntariatului asupra organizației lor și asupra voluntarilor. Treptat, pe viitor, Federația VOLUM dorește să aducă la un loc actorii importanți într-un demers de măsurare a impactului social și economic la nivel național.

Măsurarea Impactului la Nivel Internațional

Un studiu al Universității Johns Hopkins (Indexul Global al Societății Civile), publicat în 2004, ce analizează organizațiile societății civile din 37 de țări ale lumii (inclusiv România) pe perioada 1995-2004 demonstrează că la nivelul unui an peste 140 de milioane de oameni sunt implicați anual în cel puțin o activitate de voluntariat. Această cifră reprezintă 12% din populația adultă a celor 37 țări analizate și echivalentul populației unei țări care s-ar clasa a VIII-a în lume, ca mărime. Activitatea acestor voluntari este echivalentul muncii a 20,8 milioane de angajați cu normă întreagă, pe piața muncii. De asemenea contribuția voluntarilor reprezintă echivalentul a 45% din cea a resurselor umane plătite ale sectorului non-profit din cele 36 țări cu date disponibile (în Suedia – 76%, iar Norvegia – 63%). Acești voluntari contribuie anual cu 400 miliarde \$ la economia mondială. În Canada, contribuția voluntarilor la PIB este mai mare decât cea a agriculturii și a industriei producătoare de autovehicule.

Acestea sunt câteva cifre ce furnizează o imagine de ansamblu cu privire la anvergura fenomenului la nivel internațional. De asemenea plecând de la acest tip de informații, Organizația Internațională a muncii a generat un set de recomandări cu privire la metodologia de măsurare a voluntariatului pentru țările interesate de acest demers.

Justificare

De ce este atât de important ca organizațiile neguvernamentale să-și măsoare impactul a ceea ce fac și mai ales contribuția voluntarilor asupra organizației și a rezultatelor acesteia?

În interiorul propriilor organizații adeseori se discută despre voluntari ca o sursă de cheltuieli și prea rar reușim să avem o imagine clară, cuantificabilă cu privire la contribuția acestora la atingerea obiectivelor și scopului organizațional și, mai mult de atât, la creșterea eficienței economice cu care organizația ajunge să își atingă obiectivele și misiunea. Dacă am putea pune în cifre și date concrete această plus valoare, poate că ar fi mai ușor să justificăm în fața propriilor angajați, membrii, consiliu director, finanțatori, instituții publice avizate, nevoia de investiție în programele de voluntariat ale organizației. Pentru voluntari, prezenți și viitor, este vital și înalt motivator să poată avea o imagine clară asupra diferenței pe care activitatea lor o produce asupra organizației, beneficiarilor, comunității și societății în ansamblul său.

De asemenea este esențial să ajungem să documentăm modul în care implicarea în activități de voluntariat generează efecte la nivelul voluntarului, a traseului său viitor în viață, din perspectivă profesională sau personală. Toate aceste informații analizate și
©Ana-Maria Grădinariu, Coordonator Programe Federația VOLUM, Aprilie 2016

comunicate eficient pot genera un cerc virtuos în comunitățile din România, o sporire a motivației de a dona timp și expertiză pentru cauze publice, o generalizare a unui comportament responsabil social, care încet-încet se va transforma în normă, obișnuință, plăcere, în normalitate, într-un mod de a fi cetățean al cetății.

În ultima perioadă donatorii și alți factori interesați încep să exercite o presiune din ce în ce mai mare asupra organizațiilor neguvernamentale din România, și nu numai, cerându-le să își sporească transparența printr-o documentare și demonstrare riguroasă a contribuției pe care organizația și activitățile ei o au la schimbările societale. Nu mai e suficient să declarăm prin misiune și planuri de viitor intențiile cu privire la schimbarea pe care vrem să o producem ci e nevoie să și demonstrăm că ceea ce facem și modul în care facem lucruri chiar contribuie, ne duc mai aproape de acea schimbare. Și nu doar atât – cei ce investesc resurse în activitățile organizației sunt interesați să afle cât de eficient și eficace au fost folosite, în ce mod se regăsesc contribuțiile lor în schimbarea societală pe care o generăm, de la an la an.

Dincolo de granița comunităților locale, instituțiile publice devin din ce în ce mai interesate să poată surprinde și măsura voluntariatul și contribuția economică și socială a acestuia la nivel național și internațional. Iar dacă vrem legislație și politici publice ajustate specificului și nevoilor organizațiilor neguvernamentale, bazate pe voluntariat atunci va trebui să putem dialoga cu legislatorii în mod pertinent, cu date, argumente și dovezi.

Astfel, în demersul de creare a unui ghid de măsurare a impactului voluntariatului, demers menționat și la secțiunea **Context** a acestui document, Federația VOLUM și-a propus să utilizeze metode de măsurare propuse de Organizația Mondială a Muncii în "Manualul de măsurare a activităților de voluntariat", prin modelul ILO⁶, pentru organizații care implică voluntari, din România. Scopul acestei inițiative a fost furnizarea de date la nivel național cu privire la impactul activităților de voluntariat la nivel personal, comunitar și social, în domeniile în care se desfășoară. Ghidul astfel dezvoltat propune sectorului neguvernamental 2 metode complementare de măsurare a efectelor calitative și cantitative a voluntariatului în organizațiile gazdă⁷. Considerăm că utilizarea acestor metode de cât mai multe organizații, într-un mod unitar, cu atât mai probabil va fi să apară, în timp, o practică comună în domeniul măsurării efectelor dar și date comparabile la nivel de sector, ca rezultat al acestei practici. Astfel, date generate în mod similar și după o logică și metodologie comună pot fi în timp, agregate și analizate la nivel național, astfel încât să se ajungă la o adevărată analiză de impact a voluntariatului.

⁶ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_100574.pdf

⁷ goo.gl/GwRAhH

În momentul în care ne pregătim să construim o metodologie de măsurare a impactului voluntariatului, devine important să facem diferența între cuvinte de tipul “rezultate”, “efecte”, “impact”, să înțelegem la ce se referă fiecare din aceste 3 cuvinte.

- *Rezultate* sau produse (în eng. “Output”) – sunt rezultate imediate, generate de activitățile presupuse de demers (în cazul nostru de voluntariatul din organizație). Sunt și cele mai vizibile și ușor de cuantificat, măsurat și evaluat.
- *Efecte* (în eng. “Outcome”) – consecințe pe termen mediu ale rezultatelor obținute (de ex. legate de scopuri de proiect, obiective organizaționale, așteptări/ nevoi ale voluntarilor, calitatea vieții beneficiarilor). Acestea, deși posibil a fi surprinse la sfârșitul intervenției/ demersului care le provoacă, sunt mai greu de cuantificat și evaluat decât produsele, presupunând demersuri distincte, analiză și interpretare de date atât cantitative, cât și calitative.
- *Impact* (în eng. “Impact”) – schimbări, pozitive sau negative, directe sau indirecte, generalizate și/sau pe termen lung ale voluntariatului (de ex. legate de traseul în viața al voluntarului, de dezvoltarea organizațională și misiunea organizației, schimbări societale la nivel de comunitate, optimizare de politici publice etc.). Aceste schimbări apar de cele mai multe ori la distanță în timp față de demersul care face obiectul analizei (la luni și câteodată ani de zile). Aceasta ridică o dificultate logistică, având în vedere că organizația ar trebui să își propună în mod deliberat să inițieze un proces distinct de măsurare a impactului la luni sau ani de zile de la finalizarea unei intervenții, prevăzând și asigurând resursele necesare pentru măsurare, resurse adeseori inexistente. De asemenea schimbarea pe termen lung pe care ne-o dorim măsurată printr-o evaluare de impact este generată adeseori nu doar de o singură intervenție/demers ci de mai multe demersuri sau factori, adeseori nelegați de organizație. Atunci când măsurăm la acest nivel este nevoie să putem discrimina (prin metodologia și instrumentele folosite, cât și prin modul de procesare a datelor obținute) între contribuția demersului ce face obiectul măsurării și influențe ce țin de context sau alți actori societali.

Toate aceste aspecte ne îndreptățesc să spunem că măsurarea rezultatelor și efectelor constituie demersuri realiste pentru o organizație neguvernamentală din România ce lucrează cu voluntarii. Dar măsurarea de impact necesită demersuri de măsurare care necesită de cele mai multe ori contribuția unui actor care poate analiza la nivel transversal și/sau longitudinal mai multe intervenții în raport cu schimbările societale generale.

Pentru a ajunge la o măsurare de impact este nevoie ca la nivel micro, al organizațiilor neguvernamentale din România, să se dezvolte o practică și abilități de măsurare a efectelor demersurilor organizaționale, pentru a începe să generăm prin utilizarea unor

instrumente comune, materie primă și piste relevante de măsurare și analiză la nivel național. Acestei nevoi își propune să răspundă ghidul prin prezentarea a unor prime instrumente complementare de măsurare a efectelor voluntariatului în interiorul organizațiilor neguvernamentale din România.

Metode de măsurare propuse de Federația VOLUM

A. REV - Rentabilitate economică a voluntariatului (măsurare cantitativă)

REV este un instrument care ajută organizațiile să cuantifice valoarea economică a activităților de voluntariat. Capacitatea de a produce dovezi economice ale impactului voluntariatului este o cerință din ce în ce mai importantă pentru organizații ce primesc granturi. Valoarea monetară a voluntariatului este adeseori neglijată la nivelul statisticilor naționale deoarece este considerată ca nerelevantă sau prea dificil de măsurat. Chiar dacă impactul voluntariatului nu ar trebui să se reducă doar la aspectele economice, eforturile de a măsura valoarea monetară a voluntariatului este o metodă de a demonstra recuperarea investiției și valoarea adăugată a unui proiect și/sau unei organizații ce implică voluntari în livrarea de servicii.

Instrumentul oferă o metodă rapidă și ușoară de a calcula diferența dintre banii investiți într-un program/ inițiativă de voluntariat și economia realizată (în schimb) ca urmare a faptului că oamenii realizează sarcini și roluri fără a primi salarii (remunerație financiară). Are la bază instrumentul VIVA (de auditare economică a voluntariatului) dezvoltat de Katherine Gaskin, din 1996. Formularul este parte din Ghidul de măsurare a impactului creat de Institutul de cercetare a voluntariatului - o inițiativă a "Volunteering England and the Birbeck" de lângă Universitatea din Londra.

Pentru determinarea randamentului economic al voluntariatului, se folosește următoarea ecuație: OUTPUT (valoarea timpului donat de voluntari, convertit în bani) - INPUT (resursele investite în susținerea activității voluntarilor).

B. MSC/ Most Significant Change (măsurare calitativă)

Most Significant Change (Cea mai semnificativă schimbare) e o metodă de evaluare calitativă a celorlalte tipuri de efecte ale voluntariatului (sociale, umane, fizice, culturale). MSC implică colectarea sistematică și interpretarea participativă a unor povești cu privire la schimbări semnificative produse de o intervenție anume. Spre deosebire de abordările convenționale de evaluare, MSC nu folosește indicatori cantitativi, dar oferă o abordare calitativă.

Abordarea MSC a fost inițial dezvoltată de Rick Davies, prin activitatea sa cu un proiect de dezvoltare rurală participativă în Bangladesh, în 1994. Această metodă a fost ulterior adaptată și promovată pe scară largă de Jessica Dart în Australia⁸.

Metoda presupune 7 pași care pot fi consultați detaliat în ghidul „Voluntariat cu efect – Ghid pentru măsurarea efectelor și impactului voluntariatului”, anexat acestui document de poziție.

Concluzii

Prin intermediul acestui Document de Poziție, Federația VOLUM își dorește să sublinieze importanța unui demers de măsurare a impactului social și economic al voluntariatului în România. De asemenea, ne dorim ca acesta să reprezinte un pas în consolidarea unui proces de colaborare între Federația VOLUM și Ministerul Tineretului și Sportului, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și a Institutului Național de Statistică, în vederea dezvoltării treptate a unui sistem de măsurare calitativ, cu acoperire națională și furnizor de date și statistici relevante pentru toate sectoarele vizate.

Acest document de poziție este realizat de:

Ana-Maria Grădinariu, Coordonator Programe Federația VOLUM

Cu sprijinul: Anemari Gasser, Learning Ecosystem, Fundația PACT – Parteneriat pentru Acțiune Comunitară și Transformare – prin intermediul Ghidului „Voluntariat cu efect – Ghid pentru măsurarea efectelor și impactului voluntariatului”

⁸ https://www.zotero.org/groups/most_significant_change_technique/items/

RESURSE ADIȚIONALE & BIBLIOGRAFIE

A. Resurse:

Resurse relevante pentru măsurare și evaluare de impact

- <http://www.socialresearchmethods.net/kb/intreval.php>

Resurse relevante pentru măsurarea voluntariatului

- http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_162119.pdf

Resurse relevante pentru REV

- <http://www.ivr.org.uk/component/ivv/viva--the-volunteer-investment-and-value-audit-a-self-help-guide&qh=YToxOntpOjA7czo0OiJ2aXZhIjt9>

Resurse relevante pentru MSC

- www.mande.co.uk/doc/MSCGuide.htm
- www.clearhorizon.com.au
- https://www.zotero.org/groups/most_significant_change_technique/items/

B. Bibliografie

1. Comunicarea Comisiei Europene către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor privind politicile UE și voluntariatul: recunoașterea și promovarea activităților de voluntariat transfrontaliere în UE
http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1349_en.pdf
2. Concluziile Consiliului Uniunii Europene cu privire la rolul activităților de voluntariat în politica socială/ The role of voluntary activities in social policy - Council Conclusions
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/124863.pdf
3. Policy Agenda for Volunteering in Europe
http://www.eyv2011.eu/images/stories/pdf/EYV2011Alliance_PAVE_copyfriendly.pdf
4. Eurobarometrul 75.2 „Voluntariat și solidaritate intergenerațională” / Volunteering and Intergenerational Solidarity
http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2011/juillet/04_07/rapport_%20eb75_2_%20benevolat_en.pdf
5. Eurobarometrului 73 din noiembrie 2010
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb73/eb73_vol2_en.pdf
6. International Labour Organization - Manual on the Measurement of Volunteer Work
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/meetingdocument/wcms_100574.pdf

7. Ghid „Voluntariat cu efect – Ghid pentru măsurarea efectelor și impactului voluntariatului” - goo.gl/GwRAdH

Anexe

Ghid „Voluntariat cu efect – Ghid pentru măsurarea efectelor și impactului voluntariatului” - goo.gl/GwRAdH

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014.

Acest Document de Poziție se realizează în cadrul proiectul Cartea de Identitate a Voluntariatului – Calitate, Impact și Valoare, finanțat prin Granturile SEE 2009-2014, în cadrul Fondului ONG în România. Pentru informații oficiale despre granturile SEE și norvegiene accesați www.eeagrants.org.